

DET KONGELIGE JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

RUNDSKRIV G-37/95

snr 95/694 E

23 mars 1995

Til forvaltningsorganene m fl

RUNDSKRIV OM ENDRINGER I FORVALTNINGSLOVEN M V

1. INNLEDNING

Forvaltningsloven 10 februar 1967 er endret ved to lovvedtak i januar 1995.

Ved lov 12 januar 1995 nr 4 om endringer i forvaltningsloven m v er det gjort en rekke endringer i *forvaltningsloven* og dessuten enkelte mindre endringer i *tinglysingsloven*, *offentlighetsloven*, *rettshjelploven* og *rettsgebyrloven*. Forarbeidene til endringsloven er først og fremst Ot prp nr 75 for 1993-94 og Innst O nr 4 for 1994-95. Endringene trer i kraft 1 april 1995, jf kongelig resolusjon 12 januar 1995.

Ved lov 6 januar 1995 nr 2 om endringer i lov 4 februar 1977 nr 4 om arbeidervern og arbeidsmiljø m v er det dessuten gjort en endring i *forvaltningsloven* § 3 andre ledd. Endringen innebærer at vedtak om oppsigelse eller avskjed som treffes av et kommunalt eller fylkeskommunalt organ, er unntatt fra reglene om klage i forvaltningsloven §§ 28 - 34. Forarbeidene til denne endringen finnes i Ot prp nr 50 for 1993-94 og Innst O nr 2 for 1994-95 (se nærmere nedenfor). Endringen trådte i kraft 1 februar 1995, jf kongelig resolusjon 6 januar 1995.

I dette rundskrivet blir det gitt noen kommentarer til de enkelte lovendringene. For øvrig viser vi til de nevnte forarbeidene. Disse kan bestilles hos AKADEMIKA AS, Møllergt 17, postboks 8134 Dep, 0033 Oslo (tlf 22 11 67 70).

Rundskrivet sendes direkte til departementene, direktoratene, fylkesmennene, fylkeskommunene og kommunene. Ytterligere eksemplarer av rundskrivet kan bestilles skriftlig fra Statens Trykksaksekspedisjon, postboks 8169 Dep, 0033 Oslo (faks 22 34 27 86).

2. ENDRINGER I FORVALTNINGSLOVEN

2.1 Innledning

Siktemålet med revisjonsarbeidet har særlig vært å foreta en etterkontroll av hvordan viktige sider av forvaltningsloven har virket i praksis. Endringene har bakgrunn i Justisdepartementets høringsnotat 18 oktober 1990, som inneholdt forslag om en del endringer i forvaltningsloven m v. På enkelte områder ble det i høringsnotatet ikke fremmet forslag til lovendringer og enkelte av forslagene ble ikke ført videre i Ot prp nr 75 for 1993-94. Ved stortingsbehandlingen ble samtlige forslag i proposisjonen vedtatt. Videre ble enkelte viktige endringer vedtatt etter forslag fra Stortingets justiskomiteé (se særlig § 36 om dekning av sakskostnader).

2.2 Private rettssubjekters virksomhet (§ 1 tredje punktum)

Forvaltningsloven § 1 tredje punktum regulerer forvaltningslovens anvendelse på private rettssubjekters virksomhet. Bestemmelsens ordlyd er endret uten at dette tilsikter noen realitetsendring. Endringen klargjør at forvaltningslovens saksbehandlingsregler får anvendelse på saksforberedelse og vedtak mv i saker hvor det private rettssubjektet utøver offentlig myndighet, men ikke ellers.

2.3 Saker om oppsigelse og avskjed i kommunal og fylkeskommunal sektor (§ 3 andre ledd nytt tredje punktum)

Ved lov 6 januar 1995 nr 2 om endringer i lov 4 februar 1977 nr 4 om arbeidervern og arbeidsmiljø m v ble det føyd til et nytt tredje punktum i forvaltningsloven § 3 andre ledd (se også punkt 1 foran). Bestemmelsen lyder:

"Vedtak om oppsigelse eller avskjed som treffes av et kommunalt eller fylkeskommunalt organ, er unntatt fra reglene om klage i §§ 28 - 34."

I Ot prp nr 50 for 1993-94 heter det bl a (side 242):

"Endringen innebærer at oppsigelses- og avskjedsvedtak som gjelder kommunalt og fylkeskommunalt tilsatte, unntas fra klagereglene i forvaltningsloven. Disse arbeidstakerne får ikke rett til å påklage oppsigelses- og avskjedsvedtak, men kommer i samme stilling som de tilsatte i privat sektor. Oppsigelses- eller avskjedsvedtak må forfølges etter de særlige prosessregler i arbeidsmiljøloven."

2.4 Ansettelsessaker (§ 3 andre ledd andre punktum)

Forvaltningsloven § 3 andre ledd andre punktum er endret for å avgrense klarere hvilke av forvaltningslovens regler om klage, omgjøring og dekning av sakskostnader som skal gjelde i ansettelsessaker. Om dette heter det i Ot prp 75 for 1993-94 side 57 - 58:

"Etter fvl § 2 andre ledd skal avgjørelser som gjelder ansettelse i stat eller kommune, regnes som enkeltvedtak. Bestemmelsen i § 3 andre ledd andre punktum fastsetter at enkelte av forvaltningslovens regler om enkeltvedtak likevel ikke får anvendelse i ansettelsessaker.

Andre ledd andre punktum foreslås endret slik at det klargjøres at unntaksbestemmelsen kommer til anvendelse uavhengig av om det i ansettelsessaken faktisk skjer en ansettelse eller ikke. Dette er i samsvar med tolkningspraksis, og innebærer ikke realitetsendringer.

I samsvar med bestemmelsen i gjeldende lov, følger det uttrykkelig av utkastet at reglene om begrunnelse i §§ 24 til 25 og reglene om klage i §§ 28 til 34 ikke gjelder i ansettelsessaker.

Nytt er at bestemmelsen uttrykkelig slår fast at reglene om omgjøring i forvaltningsloven § 35 tredje ledd ikke gjelder i ansettelsessaker. Dette innebærer en presisering på et punkt som hittil har vært uklart i praksis. Utkastets formulering innebærer at det klargjøres at tilsettingsorganet vil ha omgjøringsadgang etter § 35 første ledd, og at klageinstansen og annet overordnet organ vil ha tilsvarende omgjøringsadgang etter § 35 andre ledd. En omgjøringsadgang vil også kunne hvile på ulovfestet grunnlag med hjemmel i alminnelige forvaltningsrettslige regler, jf § 35 femte ledd.

Departementet understreker at bestemmelsen i § 35 andre ledd bare slår fast at en klageinstans eller et annet overordnet organ i utgangspunktet vil ha en omgjøringsadgang. Forvaltningslovens alminnelige regel på dette punkt kan måtte vike for særregler i andre lover. Bestemmelsen sier heller ikke noe om hvilke organer som skal regnes som klageinstans eller overordnet organ i den enkelte sak. Forslaget til endringer i § 3 andre ledd andre punktum tar ikke sikte på å gripe inn i slike spørsmål. Bl a er det i statssektoren et svært uklart spørsmål i hvilken utstrekning organer på et høyere nivå av eget tiltak kan gripe inn og omgjøre vedtak som er truffet av et tilsettingsråd. Svaret på dette spørsmålet vil imidlertid først og fremst måtte bero på en tolkning av tjenestemannslovens regler. Departementet går derfor ikke nærmere inn på dette her.

Utkastets formulering innebærer at bestemmelsene om dekning av saksomkostninger i fvl § 36 kommer til anvendelse også ved endring av ansettelsesvedtak. Heller ikke denne klargjøringen innebærer noen realitetsendring i forhold til tidligere tolkningspraksis... ."

2.5 Saker etter rettspleielovene (§ 4 første ledd bokstav b)

Forvaltningsloven § 4 første ledd bokstav b hjemler unntak fra forvaltningsloven for saker som behandles eller avgjøres i medhold av rettspleielovene. Det er foretatt en mindre endring i ordlyden for å få klarere frem at unntaksbestemmelsen bare gjelder for saker som forvaltningsorganet *selv* behandler eller avgjør som direkte ledd i selve tvisteavgjørelsen. Unntaksbestemmelsen omfatter derfor ikke

tilfeller hvor forvaltningsorganet bare har en indirekte tilknytning til saken i egen- skap av f eks part, anmelder eller fornærmet (men slike saker er fortsatt unntatt fra offentlighetsloven etter unntaket for saker etter rettspleielovene i offentlighets- loven § 1 tredje ledd).

Det er videre foretatt en oppdatering av parentesene med oversikt over aktuelle lover som unntaksbestemmelsen henviser til.

2.6 Hvem habilitetsreglene gjelder for (§ 10 første punktum)

Bestemmelsen i § 10 første punktum om hvem habilitetsreglene gjelder for, er endret for å få et klarere grunnlag for avgrensningen. Endringen har sammenheng med endringen i § 1 tredje punktum. Om forståelsen av den nye bestemmelsen heter det i Ot prp nr 75 for 1993-94 side 58:

"Første punktum angir hvem habilitetsreglene gjelder for. I utkastet foreslås bestemmelsens ordlyd endret, uten at dette tilsikter noen realitetsendring... For- slaget er på linje med ordlyden i fvl § 13 første ledd, som angir virkeområdet for reglene om taushetsplikt. Formuleringen "enhver annen som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan" vil på samme måte som den gjeldende bestemmel- sen omfatte f eks valgte og oppnevnte representanter, andre ombud og offentlig oppnevnte sakkyndige.

Bestemmelsen vil som tidligere medføre at forvaltningslovens habilitetsregler i visse saker vil gjelde for personer som har stilling eller verv i private organisasjo- ner m v som handler på vegne av stat eller kommune. Det følger av fvl § 6 første ledd at inhabilitetsreglene knytter seg til det å tilrettelegge grunnlaget for en avgjø- relse eller å treffe en avgjørelse i en "forvaltningssak". Dette uttrykket må ses i sammenheng med den alminnelige bestemmelse i fvl § 1 tredje punktum om for- valtningslovens anvendelse på private rettssubjekters virksomhet (jf også utkastet til språklige endringer i denne bestemmelsen). Bare i saker hvor private retts- subjekter under utøving av offentlig myndighet treffer enkeltvedtak eller utferdiger forskrift, vil derfor forvaltningslovens habilitetsregler gjelde for de personer som treffer vedtaket eller er med på å tilrettelegge grunnlaget for det."

2.7 Forvaltningsorganenes veiledningsplikt (§ 11)

Etter forvaltningsloven § 11 første ledd har forvaltningsorganene en alminnelig veiledningsplikt innenfor sitt område. Denne lovbestemmelsen har hittil ikke sagt noe nærmere om hva veiledningsplikten går ut på. I medhold av § 11 andre ledd har Justisdepartementet gitt bestemmelser om utstrekningen av veilednings- plikten og om den måten veiledningen skal ytes på, jf forskrift 16 desember 1977 nr 17 om forvaltningens veiledningsplikt (*veiledningsforskriften*).

Endringene i § 11 består i all hovedsak i at deler av veiledningsforskriften er tatt inn i forvaltningsloven. Veiledningsforskriften er foreløpig ikke revidert. Dette får først og fremst den praktiske betydning at de delene av forskriften som ikke er tatt inn i loven, fortsatt vil gjelde i tillegg til bestemmelsene i forvaltningsloven § 11. Veiledningsforskriften er utførlig kommentert i Justisdepartementets rundskriv G-150/78. I Ot prp nr 75 for 1993-94 side 58 - 59 er det derfor bare gitt følgende kommentarer til enkelte hovedpunkter i de nye lovbestemmelsene:

Første ledd første punktum tilsvarer gjeldende lov § 11 første ledd. Her sies det uttrykkelig at forvaltningsorganene innenfor sitt sakområde har en alminnelig veiledningsplikt. Det fremgår av veiledningsforskriften § 1 første ledd at plikten gjelder alle typer saker, uavhengig av om saken munner ut i et vedtak eller ikke. Av de øvrige bestemmelsene i utkastet fremgår det imidlertid at veiledningsplikdens utstrekning vil kunne variere fra sakstype til sakstype.

Første ledd andre punktum tilsvarer veiledningsforskriften § 1 andre ledd, og angir formålet med veiledningsplikten.

Første ledd tredje punktum tilsvarer veiledningsforskriften § 1 tredje ledd. Bestemmelsen fastsetter en ikke uvesentlig modifikasjon i forhold til første punktum, idet omfanget av veiledningsplikten må tilpasses det enkelte forvaltningsorgans situasjon og kapasitet til å påta seg slik virksomhet. Det må understrekes at et forvaltningsorgan ikke generelt kan avstå fra å yte veiledning under henvisning til denne bestemmelsen. Bestemmelsen har bare betydning for omfanget av den veiledningen forvaltningsorganet plikter å yte i det enkelte tilfellet.

Andre ledd tilsvarer veiledningsforskriften § 2 første, andre og tredje ledd. Bestemmelsene her gjelder bare i forhold til *parter* i en forvaltningssak. Etter fvl § 2 bokstav e er en part den som "en avgjørelse retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder". Personer som ikke kan regnes som parter, har ikke et like ubetinget krav på veiledning, jf utkastets tredje ledd og merknadene nedenfor.

Etter *andre ledd første punktum* skal forvaltningsorganene av eget tiltak vurdere partenes behov for veiledning. Bestemmelsen hjemler imidlertid ikke plikt til å iverksette noen omfattende undersøkelse for å finne frem til en parts veiledningsbehov.

Etter *andre ledd andre punktum* skal veiledning gis av eget tiltak dersom sakens art eller en parts forhold gir grunn til det. Videre skal veiledning gis etter forespørsel fra en part. Andre punktum inneholder også nærmere bestemmelser om hva det skal gis veiledning om. Etter *bokstav a* skal det gis generell veiledning om gjeldende lover og forskrifter og vanlig praksis på området. Dette omfatter både skrevne regler, og regler eller retningslinjer som er utviklet gjennom praksis. Etter *bokstav b* skal det gis veiledning om saksbehandlingsregler.

Etter *andre ledd tredje punktum* bør forvaltningsorganet om mulig også peke på "omstendigheter som i det konkrete tilfellet særlig kan få betydning for resultatet".

Veiledningen bør her særlig ta sikte på å gjøre parten i stand til å innhente nødvendige opplysninger og dokumentasjon.

Tredje ledd regulerer veiledningsplikten i forhold til andre enn parter i bestemte forvaltningssaker, og tilsvarer veiledningsforskriften § 2 fjerde ledd. Utgangspunktet er at en person som spør om det, har krav på samme veiledning som partene i en sak. Veiledningsplikten knytter seg imidlertid bare til rettigheter eller plikter i et "konkret forhold" som har "aktuell interesse" for vedkommende. Selv i slike tilfeller går ikke veiledningsplikten lenger enn det som følger av andre ledd andre punktum. Et forvaltningsorgan vil derfor ikke etter denne bestemmelsen ha plikt til å ta stilling til konkrete rettsspørsmål etter henvendelse fra private.

Fjerde ledd tilsvarer veiledningsforskriften § 6 første ledd første punktum og § 7. *Fjerde ledd første punktum* regulerer forvaltningsorganets plikt til å rettlede dersom noen henvender seg til urette myndighet. Det forvaltningsorgan som mottar henvendelsen, skal om mulig henvide vedkommende til rett organ. Reservasjonen "om mulig" tar sikte på tilfeller hvor det er vanskelig å bringe på det rene hvilket organ som er rette vedkommende, og hvor dette i tilfelle vil kreve uforholdsmessig mye tid og arbeid.

Fjerde ledd andre og tredje punktum inneholder nærmere bestemmelser om hvordan forvaltningsorganet skal forholde seg dersom en henvendelse inneholder feil, misforståelser, unøyaktigheter eller andre mangler.

Femte ledd tilsvarer gjeldende lov § 11 annet ledd."

2.8 Saksbehandlingstid og foreløpig svar (§ 11 a)

Forvaltningsloven inneholder ikke alminnelige bestemmelser om frister for saksbehandlingen i den offentlige forvaltning. I § 11 a finnes imidlertid viktige bestemmelser som gjelder fremdriften av saker. Disse bestemmelsene er presisert ved lovendringen. Den viktigste endringen går ut på at det i saker som gjelder enkeltvedtak skal gis foreløpig svar dersom en henvendelse ikke kan besvares i løpet av en måned.

Første ledd bygger på gjeldende lov § 11 a første punktum, hvor det heter at forvaltningsorganet skal treffe avgjørelse i saken "uten ugrunnet opphold" når en sak er ferdig forberedt. Nytt er at bestemmelsen klargjør at forvaltningsorganet også skal *forberede* saken uten ugrunnet opphold. Denne regelen er i samsvar med god forvaltningsskikk, og innebærer ikke realitetsendringer. Om rekkevidden av denne bestemmelsen heter det i Ot prp nr 75 for 1993-94 side 59:

"Kriteriet "uten ugrunnet opphold" er utpreget skjønsmessig, og betydningen vil kunne variere fra sak til sak. Departementet vil understreke at oppfyllelse av de rettssikkerhetsgarantier som ligger i forvaltningslovens saksbehandlingsregler,

nødvendigvis vil medføre at saksbehandlingen etter omstendighetene kan bli tidkrevende. Hva som i det enkelte tilfellet vil være en forsvarlig saksbehandlingstid, vil som tidligere måtte variere med sakens art og omfang, tilgjengelige ressurser m v."

Andre ledd viderefører med enkelte presiseringer bestemmelsene i gjeldende lov § 11 a andre punktum, som regulerer plikten til å gi *foreløpig svar* i en forvaltningssak. Den generelle regelen for saker som ikke gjelder enkeltvedtak er fortsatt at det skal gis foreløpig svar dersom det må ventes at det vil ta "uforholdsmessig lang tid" før henvendelsen kan besvares. Justisdepartementet uttaler i rundskriv G-38/78 at hva som er å anse som uforholdsmessig lang saksbehandlingstid, må vurderes på bakgrunn av de forventninger den private i alminnelighet bør kunne ha til behandlingstiden. Det antydes der som et veiledende utgangspunkt at foreløpig svar bør gis dersom en forholdsvis kurant henvendelse ikke kan besvares innen 14 dager. Alt etter sakenes art og omfang vil det imidlertid kunne variere når foreløpig svar bør gis i saker som ikke gjelder enkeltvedtak. I Ot prp nr 75 for 1993-94 side 59 - 60 heter det videre:

"Bestemmelsene om foreløpig svar kan volde enkelte tolkningsproblemer i saker som behandles av flere instanser, jf bl a høringsuttalelsene fra Finansdepartementet og Landbruksdepartementet... I utkastet er det derfor presisert at det foreløpige svar skal gis av det forvaltningsorgan som mottar henvendelsen. Dette innebærer at forvaltningsorganer som senere mottar saken som ledd i en ordinær flerinstansbehandling, kan unnlate å sende foreløpig svar (jf også merknadene til andre ledd andre punktum).

Utkastet klargjør ikke uttrykkelig hva som skal gjelde i tilfeller hvor noen henvender seg til urette myndighet. I slike tilfeller skal det organ som mottar henvendelsen, etter utkastet § 11 fjerde ledd om mulig vise vedkommende til rett organ. Dersom en skriftlig henvendelse i samsvar med veiledningsforskriften § 6 oversendes rette myndighet direkte, skal avsenderen underrettes samtidig. I slike tilfeller må utkastet § 11 a andre ledd forstås slik at bare det organ som til slutt mottar henvendelsen, har plikt til å sende eventuelt foreløpig svar.

Etter *andre ledd andre punktum* skal det foreløpige svar redegjøre for grunnen til at henvendelsen ikke kan behandles tidligere, og så vidt mulig angi når svar kan ventes. Dette er i samsvar med kravene i den gjeldende bestemmelsen. Dersom det skjer en flerinstansbehandling, vil det være naturlig å gi en orientering om saksgangen og hvilke instanser som skal behandle saken. Det vil i slike tilfeller kunne være vanskelig for den instans som først behandler saken, å gi et anslag over saksbehandlingstiden. *Departementet* vil her peke på at det ikke gjelder en ubetinget plikt til å angi et bestemt tidspunkt, idet det etter utkastet "såvidt mulig" skal angis når svar kan ventes. I den grad saksbehandlingstiden er usikker, bør forvaltningsorganet ta de nødvendige forbehold. Men bare helt unntaksvis kan en tidsangivelse helt utelates.

Andre ledd tredje punktum inneholder en ny bestemmelse om at foreløpig svar kan unnlates dersom det må anses som "åpenbart unødvendig". Formuleringen er uttrykk for at det skal gjelde en forholdsvis snever unntaksadgang, jf forståelsen av den tilsvarende formulering i f eks fvl § 16 tredje ledd bokstav c og § 27 første ledd. I høringsnotatet ble det som eksempel vist til at foreløpig svar bør kunne unnlates der parten fra før er kjent med grunnen til den lange saksbehandlingstiden og når han eller hun kan vente å få sin henvendelse besvart. Enkelte høringsinstanser har pekt på at dette gir en noe snever unntaksadgang. *Departementet* vil derfor understreke at det ikke nødvendigvis må kreves at grunnene til den lange saksbehandlingstiden er kjent for den som har gjort henvendelsen. Foreløpig svar må også kunne unnlates i tilfeller hvor saksbehandlingstidens lengde er alminnelig kjent, eller hvor slikt svar av andre grunner må anses som åpenbart unødvendig."

Tredje ledd inneholder en ny bestemmelse som innebærer at det i saker som gjelder enkeltvedtak, skal foreløpig svar gis dersom en henvendelse ikke kan besvares i løpet av en måned. Begrepet enkeltvedtak er definert i forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b. Unntaksbestemmelsen i § 11 a andre ledd siste punktum om at foreløpig svar kan unnlates dersom det må anses som åpenbart unødvendig, gjelder også i disse tilfellene. I Ot prp nr 75 for 1993-94 side 60 heter det videre om den nye bestemmelsen:

"I høringsutkastet ble det ikke sagt noe uttrykkelig om selve fristberegningen. Det skulle heller ikke være nødvendig å ha detaljerte fristregler i en service-bestemmelse som dette. For å motvirke tvil og misforståelser, er det i utkastet likevel klargjort at fristen skal beregnes med utgangspunkt i den dag henvendelsen ble mottatt.

Bestemmelsen i tredje ledd sier ikke noe uttrykkelig om når foreløpig svar skal gis. I andre ledd første punktum heter det imidlertid at foreløpig svar skal gis "snaresnarest mulig". I høringsnotatet ble dette presisert slik at foreløpig svar skal gis så snart forvaltningsorganet blir oppmerksom på at saksbehandlingen vil ta lengre tid enn en måned. *Departementet* understreker at forvaltningsorganene vil ha plikt til å foreta denne vurderingen så tidlig som mulig, og ikke kan vente og se an situasjonen når fristutløpet nærmer seg. Dersom det i vedkommende forvaltningsorgan for tiden er en generell saksbehandlingstid på mer enn en måned, vil det måtte gis svar så snart saken er kommet inn, med mindre det likevel er klart at den kan realitetsbehandles innen en måned."

2.9 Muntlige konferanser og nedtegning av opplysninger (ny § 11 c)

Den nye § 11 c tilsvarer gjeldende lov § 22. Når bestemmelsene flyttes til lovens kapittel III, medfører dette at bestemmelsene også får anvendelse i individuelle saker som ikke gjelder enkeltvedtak. Ut over dette medfører ikke den nye bestemmelsen realitetsendringer. I *annet ledd* er det – med tanke på generelle saker som

f eks forskriftssaker – presisert at plikten til nedtegning gjelder opplysninger som gis "av en part". Om bakgrunnen for denne presiseringen heter det i Ot prp nr 75 for 1993-94 side 28:

"Departementet har ikke funnet det nødvendig å innarbeide noen særlig bestemmelse i lovteksten for saker som gjelder forskrifter, jf uttalelsene fra Næringsdepartementet og Miljøverndepartementet. Retten til muntlig konferanse tilkommer etter § 22 første ledd bare den som er "part" i saken, og partsbegrepet er nærmere definert i fvl § 2 første ledd bokstav e. I saker om forskrifter og andre generelle vedtak vil normalt ingen enkeltperson ha en så direkte tilknytning til saken at han eller hun kan karakteriseres som part i lovens forstand. Enhver som kan regnes som part i en forvaltningssak, bør på den annen side ha rett til muntlig konferanse på de vilkår bestemmelsen stiller opp.

Plikten etter § 22 annet ledd til å nedtegne opplysninger forutsetter imidlertid ikke at noen er part i saken. Etter departementets syn er det først og fremst i saker om individuelle avgjørelser at rettssikkerhetshensyn kan tilsi at en slik plikt bør gjelde. Det ville være å strekke bestemmelsen for langt dersom den også skulle gjelde enhver muntlig konferanse om forberedelse av lov- eller forskriftsvedtak eller andre generelle saker. I lovutkastet er dette kommet til uttrykk ved at plikten til nedtegning er knyttet til opplysninger eller anførsler fra en part, jf utkastet § 11 c annet ledd. Dette innebærer at lovbestemmelsen om nedtegningsplikt ikke vil gjelde i generelle saker. Men som tidligere må en slik plikt også i generelle saker i noen utstrekning antas å følge av ulovfestede normer for god forvaltningsskikk."

2.10 Gebyr for kopier m v (§ 20 fjerde ledd)

Forvaltningsloven § 20 andre ledd sikrer parter i forvaltningssaker en ubetinget rett til å kreve kopier av saksdokumenter som de har rett til innsyn i. § 20 fjerde ledd regulerer adgangen til å ta gebyr for slike kopier. Bestemmelsen er endret for å få klarere frem at lovens utgangspunkt er at kopier skal gis vederlagsfritt, og at gebyr bare kan kreves når dette har hjemmel i forskrift fastsatt av Kongen. Noen generell forskrift om slik adgang til å ta gebyrer er ikke gitt. (En tilsvarende endring er gjort i offentlighetsloven § 8 tredje ledd første punktum).

2.11 Samtidig og etterfølgende begrunnelse (§ 24 andre ledd)

Etter forvaltningsloven § 24 første ledd skal enkeltvedtak begrunnes samtidig med at vedtaket treffes. § 24 andre ledd inneholder imidlertid enkelte unntak fra denne plikten. *Andre ledd tredje punktum* er endret slik at en part alltid kan kreve etterfølgende begrunnelse i tilfeller hvor forvaltningsorganet ikke har plikt til å gi samtidig begrunnelse.

2.12 Begrunnelsens innhold (§ 25 andre ledd)

Forvaltningsloven § 25 inneholder nærmere krav til innholdet i den begrunnelsen forvaltningsorganet etter § 24 plikter å gi for enkeltvedtak.

Etter *andre ledd første punktum* er hovedregelen at begrunnelsen skal nevne de faktiske forhold som vedtaket bygger på. Bestemmelsen er endret for å få klarere frem at redegjørelsen for de faktiske forhold hverken kan eller skal være kort i alle saker. Forslaget innebærer ikke noen skjerping av begrunnelsesplikten og tilsikter ikke noen realitetsendring. Om rekkevidden av begrunnelsesplikten på dette punktet heter det i Ot prp nr 75 for 1993-94 side 40 bl a:

"Innledningsvis er det grunn til å understreke at bestemmelsene i fvl § 25 andre ledd ikke pålegger forvaltningsorganene en plikt til å gi en fullstendig og detaljert redegjørelse for alle sider av saksforholdet i den enkelte sak. Alle faktiske forhold som er av betydning for saken, forutsettes selvsagt å være brakt på det rene når vedtaket treffes. I § 25 andre ledd heter det imidlertid bare at disse skal "kort nevnes" i selve begrunnelsen til partene. Hvor utførlig det må orienteres om de faktiske forhold man har lagt vekt på, vil som påpekt i høringsnotatet måtte bero på de konkrete forhold i den enkelte sak. Minstemålet må være at fremstillingen er så fullstendig at den viser at lovens vilkår for å treffe vedtak er oppfylt. Ofte vil det imidlertid være tilstrekkelig å gi en dekkende sammenfatning av saksforholdet, hvor en utelater uvesentlige detaljer og forhold uten betydning for avgjørelsen."

Forvaltningsloven § 25 andre ledd andre punktum inneholder et unntak fra plikten til å nevne de faktiske forhold i begrunnelsen. Her heter det at dersom "de faktiske forhold er beskrevet av parten selv eller i et dokument som er gjort kjent for parten, er en henvisning til den tidligere framstilling tilstrekkelig". Denne bestemmelsen er ikke endret. I *andre ledd nytt tredje punktum* er det imidlertid tatt inn en ny bestemmelse med sikte på tilfeller hvor denne unntaksadgangen benyttes. I slike tilfeller skal det i underretningen til parten vedlegges kopi av den fremstillingen det vises til, og dette må gjelde enten fremstillingen er utarbeidet av et forvaltningsorgan eller andre. Denne bestemmelsen ble vedtatt etter forslag fra Stortingets justiskomité, se Innst O nr 4 for 1994-95 side 7 - 8.

2.13 Underretning om vedtaket (§ 27)

Forvaltningsloven § 27 inneholder nærmere regler om underretning til parten om enkeltvedtak. Hovedregelen er at underretningen skal gis skriftlig.

Første ledd første punktum inneholder en ny bestemmelse som presiserer at det er det forvaltningsorganet som har truffet vedtaket som skal sørge for at partene

underrettes, og at dette skal skje "så snart som mulig". Etter *første ledd andre punktum* skal underretningen gis av det forvaltningsorganet som har truffet vedtaket, hvis ikke særlige grunner tilsier at dette overlates til et annet organ. Dette innebærer at det ikke foreligger noen ubetinget plikt for klageinstanser eller andre vedtaksorganer til selv å underrette parten. Men et vedtaksorgan som benytter unntaksadgangen etter andre punktum, har etter første punktum en selvstendig plikt til å påse at det organet som skal forestå underretningen, gjennomfører dette uten ugrunnet opphold.

Tredje ledd første punktum er gitt en tilføyelse om at underretningen også skal inneholde opplysninger om hvilket forvaltningsorgan som er *klageinstans*.

Fjerde ledd er nytt, men innebærer bare en lovfesting av allerede eksisterende bestemmelser i veiledningsforskriften § 3. Se punkt 2.7 foran om bakgrunnen for dette.

2.14 Klageinstansens kompetanse (§ 34 andre ledd)

Bestemmelsen i § 34 *andre ledd femte punktum* er ny. Den innebærer en klargjøring av at klageinstansen i utgangspunktet står fritt til å endre et vedtak til skade for en klager, dersom vedtaket også er påklaget av andre. Etter § 34 andre ledd tredje og fjerde punktum gjelder det visse begrensninger i klageinstansens adgang til å endre et vedtak til skade for klageren. Det er understreket i Ot prp nr 75 for 1993-94 side 61 at en klager bare bør fratas vernet etter disse bestemmelsene i den utstrekning en annen klage kan tas til følge. Femte punktum innebærer altså at begrensningene i tredje og fjerde punktum ikke er til hinder for at klageinstansen tar til følge en klage fra en annen klager.

2.15 Retten til å få dekket sakskostnader (§ 36)

a) Bakgrunn og hovedregler

Etter forslag fra et flertall i Stortingets justiskomiteé er de tidligere bestemmelsene i forvaltningsloven § 36 første og andre ledd erstattet med et *nytt første ledd*:

"Når et vedtak blir endret til gunst for en part, skal han tilkjennes dekning for vesentlige kostnader som har vært nødvendige for å få endret vedtaket, med mindre endringen skyldes partens eget forhold eller forhold utenfor partens og forvaltningens kontroll, eller andre særlige forhold taler mot det."

Om begrunnelsen for forslaget heter det i Innst O nr 4 for 1994-95 side 10:

"Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, finner det rimelig at parten tilkjennes dekning for vesentlige omkostninger som har vært nødvendige for å få endret vedtaket når et vedtak blir endret til gunst for en part, med mindre andre særlige forhold taler mot det.

Flertallet er oppmerksom på at bakgrunnen for en endring av et forvaltningsvedtak til gunst for en part kan være forskjellig, og at det kan skyldes partens egne forhold. Det kan også skyldes endrede forhold som ligger utenfor både forvaltningens og partens kontroll. I slike tilfeller er det ikke uten videre rimelig at parten skal ha erstattet sine saksomkostninger."

Bestemmelsen bygger i utgangspunktet på den tidligere § 36 første ledd. Nytt er at hovedregelen går ut på at en part skal få dekket vesentlige og nødvendige saksomkostnader ved *enhver* endring av enkeltvedtak til gunst for en part. Det er altså ikke lenger noe vilkår at endringen skyldes en feil eller ugyldighetsgrunn. Det nye ved bestemmelsen er derfor først og fremst at det i utgangspunktet foreligger en plikt til å dekke saksomkostnader også når endringen skyldes *endret skjønnsutøvelse*. Men den nye bestemmelsen gjør selv viktige modifikasjoner (se punkt b nedenfor).

Endringen innebærer også at det er et vilkår for dekning av saksomkostnader etter forvaltningsloven § 36 at vedtaket er endret. Etter den tidligere bestemmelsen i § 36 andre ledd forelå det en adgang til å tilkjenne dekning av saksomkostnader etter en rimelighetsvurdering også i saker hvor vedtaket ikke var blitt endret. Denne bestemmelsen er nå opphevet uten noen nærmere begrunnelse fra Stortingets justiskomité. Dette innebærer at man ikke lenger har hjemmel i forvaltningsloven for å tilkjenne dekning av saksomkostnader etter en rimelighetsvurdering. Men dette utelukker ikke at slik dekning kan tilkjennes på annet kompetansegrunnlag dersom forvaltningsorganet ønsker det. Adgangen til å dekke saksomkostnader ut over det som følger av forvaltningsloven § 36 vil derfor i praksis måtte bero på om forvaltningsorganet har budsjettmessig hjemmel og dekning for det.

b) Unntakene fra retten til dekning av saksomkostnader

Unntakene etter § 36 første ledd kan uttrykkes slik at det er et vilkår for å få rett til dekning av saksomkostnader at endringen *skyldes forhold som ligger innenfor forvaltningens kontroll*. Dette innebærer at partenes rettsstilling stort sett er den samme som etter de tidligere reglene i saker hvor endringen skyldes feil ved saksbehandlingen, avgjørelsesgrunnlaget, lovanvendelsen eller annen ugyldighetsgrunn, idet slike forhold normalt ligger innenfor forvaltningens kontroll. Den nye bestemmelsen gir likevel noe bedre støtte for vurderingen av saker hvor det foreligger feil ved de faktiske sider ved avgjørelsesgrunnlaget (se nærmere nedenfor).

En konkret vurdering av de forholdene som har ført til endringen må også foretas i saker hvor endringen bygger på utøvelse av fritt skjønn. Et sikkert utgangspunkt er at vesentlige og nødvendige sakskostnader alltid skal dekkes i tilfeller hvor endringen *bare* skyldes endringer i skjønnsutøvelsen, og det etter at det første vedtaket ble truffet ikke er kommet til nye momenter i form av nye opplysninger, nye argumenter, endrede forutsetninger m v. Men den nye bestemmelsen reiser vanskelige avgrensningsspørsmål.

Forarbeidene gir få holdepunkter for å si noe generelt om hva slags forhold som må anses for å ligge *utenfor* forvaltningens kontroll. Den nye bestemmelsen nevner selv tilfeller hvor endringen skyldes *partens eget forhold*. Men det er etter lovteksten klart at også andre forhold enn partens eget forhold kan regnes som forhold utenfor forvaltningens kontroll. Innstillingen fra Stortingets justiskomité gir ingen veiledning her. I Ot prp nr 75 for 1993-94 side 49 ble det redegjort for departementets vurdering i høringsnotatet av et liknende forslag fra Den Norske Advokatforening, og det het bl a:

"Bakgrunnen for en endring av forvaltningsvedtak til gunst for en part kan være forskjellig, og det er ikke gitt at enhver endring til gunst bør gi grunnlag for å kunne kreve sakskostnader fra det offentlige. Endringen av et forvaltningsvedtak kan skyldes partens egne forhold. Parten har f eks først i klageomgangen gitt forvaltningen tilstrekkelige opplysninger som gir grunnlag for å treffe vedtak som er til gunst for parten. Endringen kan også skyldes endrede forhold utenfor både partens og forvaltningens kontroll. Parten har f eks blitt nektet å importere bestemte dyr på grunn av smittsom sykdom i eksportlandet, men klagen tas til følge fordi smittefaren er opphørt når klagesaken avgjøres."

Det er rimelig å anta at flertallet i Stortingets justiskomité siktet til slike forhold i sin begrunnelse for forslaget.

Etter dette legger Justisdepartementet til grunn at retten til dekning av sakskostnader etter omstendighetene kan avskjæres i saker hvor endringen skyldes at det er fremkommet *nye faktiske opplysninger i saken*. Dette gjelder særlig i tilfeller hvor en part har gitt førsteinstansen ufullstendige eller uriktige opplysninger, men avskjæring kan også være aktuelt i tilfeller hvor de nye opplysningene er kommet fra andre enn parten. Det forhold at endringen skyldes nye opplysninger gir imidlertid ikke automatisk grunnlag for å nekte dekning. Det må ved vurderingen tas i betraktning at hovedregelen etter forvaltningsloven § 17 første ledd er at forvaltningsorganet har en selvstendig plikt til å påse at saken er så godt opplyst som

mulig før vedtak treffes. Først i tilfeller hvor det er på det rene at førsteinstansen har etterlevd sin plikt til å innhente opplysninger til bruk for saksbehandlingen, kan det legges til grunn at forholdet ligger utenfor forvaltningens kontroll, slik at dekning av sakskostnader kan nektes. En tilsvarende vurdering av deknings-spørsmålet må gjøres i tilfeller hvor feil ved de faktiske sidene av avgjørelsesgrunnlaget innebærer en ugyldighetsgrunn.

En litt annerledes vurdering må legges til grunn i saker hvor endringen skyldes at parten er kommet med *nye og bedre argumenter* for sin sak uten at det dermed er fremkommet nye faktiske opplysninger i saken. I samsvar med prinsippet om forvaltningens plikt til å opplyse saken, kan det være naturlig å ta som utgangspunkt for vurderingen at et forvaltningsorgan må kunne forventes å ha oversikt over de faglige eller politiske hensyn og argumenter som gjør seg gjeldende i en sak. Det kan likevel ikke utelukkes at slike forhold etter omstendighetene må anses for å ligge utenfor forvaltningens kontroll. Men trolig vil det bare unntaksvis være adgang til å nekte dekning av sakskostnader bare under henvisning til at parten har argumentert for dårlig overfor førsteinstansen.

I saker hvor endringen skyldes *endrede faktiske forhold* i tiden etter at førsteinstansen traff sitt vedtak, må utgangspunktet være at parten ikke har rett til å få dekket sakskostnader. Men en slik rett vil foreligge dersom endringene skyldes forhold som forvaltningsorganet har kontroll over.

Etter de nye bestemmelsen i § 36 første ledd, kan dekning av saksomkostninger fortsatt nektes dersom "*andre særlige forhold*" taler mot dekning. Denne bestemmelsen har mistet en del av sin selvstendige betydning, i og med at den blant annet tok sikte på tilfeller hvor parten hadde gitt ufullstendige eller uriktige opplysninger. Justisdepartementet antar at det må utvises varsomhet med å anvende denne unntaksbestemmelsen i tilfeller hvor endringen skyldes forhold som ligger innenfor forvaltningens kontroll.

Justisdepartementet nevner igjen at spørsmålet om sakskostnader skal dekkes, må vurderes konkret fra sak til sak. Eksempelene foran er ikke ment som en uttømmende oppregning av hva slags forhold som etter sin art kan gi grunnlag for avskjæring. Etter at den nye bestemmelsen har vært praktisert en stund, vil man få et tilfang av saker som mer konkret kan illustrere de rettslige grenseoppgangene som må foretas. Departementet vil løpende vurdere behovet og muligheten for å utarbeide ytterligere veiledningsmateriale.

c) Andre begrensninger i dekningskravet

Partenes rett til dekning etter § 36 første ledd omfatter fortsatt bare "vesentlige kostnader som har vært nødvendige for å få endret vedtaket". Det må legges til grunn at *vesentlighetskriteriet* og *nødvendighetskriteriet* er det samme som før. Men anvendelsen av *nødvendighetskriteriet* reiser nye spørsmål i saker hvor endringen skyldes endret skjønnsutøvelse, særlig i saker hvor parten har hatt utgifter til bistand fra advokater, sakkyndige m v. Ved vurderingen av om slik bistand har vært nødvendig, må det fortsatt legges vesentlig vekt på sakens vanskelighetsgrad og om saken har et komplisert faktum eller reiser kompliserte juridiske spørsmål. I saker hvor endringen skyldes endret skjønnsutøvelse, må det vurderes om bistanden har vært nødvendig for å vinne frem på dette grunnlaget. Det foreligger så langt ikke erfaringsmateriale som gir grunnlag for å si noe mer generelt om disse spørsmålene og forvaltningsorganene vil være henvist til å foreta en konkret vurdering av nødvendighetsspørsmålet fra sak til sak.

d) Forholdet mellom realitetsspørsmålet og kostnadsspørsmålet

Justisdepartementet finner grunn til å nevne at et mindretall i Stortingets justiskomité uttalte frykt for at den nye bestemmelsen om dekning av sakskostnader vil ha som praktisk konsekvens at forvaltningsorganene blir mer tilbakeholdne med å omgjøre sine vedtak (se Innst O nr 4 for 1994-95 side 10). Departementet understreker derfor det forvaltningsrettslige grunnprinsipp om at forvaltningsavgjørelser bare må bygge på saklige hensyn. I vurderingen av om et vedtak skal endres eller ikke, er det helt klart at et forvaltningsorgan ikke har adgang til å legge vekt på det utenforliggende hensynet at en endring kan utløse krav på dekning av saks-kostnader. Dersom forvaltningsorganet legger vekt på et slikt hensyn, vil dette innebære myndighetsmisbruk.

2.16 Utsatt iverksetting av vedtak (§ 42 første ledd)

Forvaltningsloven § 42 regulerer forvaltningens adgang til å utsette iverksettingen av et enkeltvedtak i forbindelse med forvaltningsklage, klage til Sivilombudsmannen og søksmål. Om endringene i første ledd heter det i Ot prp nr 75 for 1993-94 side 61:

"Forslaget til endring av *første ledd andre punktum* medfører en generell utvidelse av bestemmelsens anvendelsesområde. Forslaget innebærer at utsatt iverksetting kan fastsettes ikke bare ved klage fra en part, men også ved klage fra en klageberettiget som har "rettslig klageinteresse", jf fvl § 28 første ledd. *Første ledd nytt tredje punktum* innebærer at det åpnes adgang til å utsette iverksetting av enkeltvedtak

også i forbindelse med klage til Sivilombudsmannen. Bestemmelsen i første ledd nytt fjerde punktum om at anmodninger om utsettelse skal avgjøres snarest mulig, er innholdsmessig på linje med det som allerede følger av fvl § 11 a, og innebærer derfor ingen realitetsendring."

3. ENDRINGER I ANDRE LOVER

Endringene i *tinglysingsloven* § 10 fjerde ledd, *rettshjelploven* § 28 a sjettede ledd og *rettsgebyrloven* § 5 b fjerde ledd, gjelder bare endrede henvisninger til *forvaltningsloven* § 36 (se punkt 2.15 foran). *Offentlighetsloven* § 1 første ledd tredje punktum er endret på samme måte som *forvaltningsloven* § 1 tredje punktum (se punkt 2.2 foran). Endringen i *offentlighetsloven* § 8 tredje ledd første punktum tilsvarende endringen i *forvaltningsloven* § 20 fjerde ledd (se punkt 2.10 foran). Det samme gjelder endringen i *rettsgebyrloven* § 27 første punktum.

Etter fullmakt

Inge Lorange Backer
ekspedisjonssjef

Tor Mehl
lovrådgiver

Vedlegg

Lov 12 januar 1995 nr 4 om endringer i forvaltningsloven m v

I.

I lov av 10 februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (*forvaltningsloven*) gjøres følgende endringer:

§ 1 tredje punktum skal lyde:

Privat rettssubjekt regnes som forvaltningsorgan i saker hvor det treffer enkeltvedtak eller utferdiger forskrift.

§ 3 andre ledd andre punktum skal lyde:

Vedtak i ansettelsessaker er i alle tilfelle unntatt fra reglene om begrunnelse i §§ 24 - 25, reglene om klage i §§ 28 - 34 og reglene om omgjøring i § 35 tredje ledd, om ikke vedkommende forvaltningsorgan bestemmer noe annet.

§ 4 første ledd skal lyde:

Med mindre annet er særskilt bestemt, gjelder loven ikke

- a) domstolenes virksomhet, derunder registrerings- og notarialforretninger og lignende som utføres ved et dommerkontor,
- b) saker som forvaltningsorganet selv behandler eller avgjør i medhold av rettspleielovene (straffeprosesslovene, domstolloven, tvistemålsloven, tvangsfullbyrdelsesloven, skjønnsloven) eller lover som knytter seg til disse lovene (konkursloven, skifteloven og gjeldsordningsloven), eller jordskifteloven eller rettsgebyrloven.

§ 10 første punktum skal lyde:

Foruten for offentlige tjenestemenn gjelder bestemmelsene i kapitlet her tilsvarende for enhver annen som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan.

§ 11 skal lyde:

§ 11 (veiledningsplikt).

Forvaltningsorganene har innenfor sitt sakområde en alminnelig veiledningsplikt. Formålet med veiledningen skal være å gi parter og andre interesserte adgang til å vareta sitt tarv i bestemte saker på best mulig måte. Omfanget av veiledningen må likevel tilpasses det enkelte forvaltningsorgans situasjon og kapasitet til å påta seg slik virksomhet.

Forvaltningsorganer som behandler saker med en eller flere private parter, skal av eget tiltak vurdere partenes behov for veiledning. Etter forespørsel fra en part og ellers når sakens art eller partens forhold gir grunn til det, skal forvaltningsorganet gi veiledning om:

- a) gjeldende lover og forskrifter og vanlig praksis på vedkommende sakområde,
og
- b) regler for saksbehandlingen, særlig om parters rettigheter og plikter etter forvaltningsloven. Om mulig bør forvaltningsorganet også peke på omstendigheter som i det konkrete tilfellet særlig kan få betydning for resultatet.

Uavhengig av om sak pågår, plikter forvaltningsorganet innen sitt sakområde å gi veiledning som nevnt i annet ledd til en person som spør om sine rettigheter og plikter i et konkret forhold som har aktuell interesse for ham.

Dersom noen henvender seg til urette myndighet, skal det forvaltningsorgan som mottar henvendelsen, om mulig vise vedkommende til rett organ. Inneholder en henvendelse til et forvaltningsorgan feil, misforståelser, unøyaktigheter eller andre mangler som avsenderen bør rette, skal organet om nødvendig gi beskjed om dette. Organet bør samtidig gi frist til å rette opp mangelen og eventuelt gi veiledning om hvordan dette kan gjøres.

Kongen kan gi nærmere bestemmelse om utstrekningen av veiledningsplikten og om den måten veiledningen skal ytes på.

§ 11 a skal lyde:

§ 11 a (saksbehandlingstid, foreløpig svar).

Forvaltningsorganet skal forberede og avgjøre saken uten ugrunnet opphold.

Dersom det må ventes at det vil ta uforholdsmessig lang tid før en henvendelse kan besvares, skal det forvaltningsorganet som mottok henvendelsen, snarest mulig gi et foreløpig svar. I svaret skal det gjøres rede for grunnen til at henvendelsen ikke kan behandles tidligere, og såvidt mulig angis når svar kan ventes. Foreløpig svar kan unnlates dersom det må anses som åpenbart unødvendig.

I saker som gjelder enkeltvedtak, skal det gis foreløpig svar etter annet ledd dersom en henvendelse ikke kan besvares i løpet av en måned etter at den er mottatt.

Ny § 11 c skal lyde:

§ 11 c (muntlige konferanser og nedtegning av opplysninger).

I den utstrekning en forsvarlig utførelse av tjenesten tillater det, skal en part som har saklig grunn for det, gis adgang til å tale muntlig med en tjenestemann ved det forvaltningsorgan som behandler saken.

Bli det ved muntlige forhandlinger, konferanser eller telefonsamtaler av en part gitt nye opplysninger eller anførsler av betydning for avgjørelsen av saken, skal de såvidt mulig nedtegnes eller protokolleres. Det samme gjelder iakttagelser tjenestemannen gjør ved befaring m.m.

§ 20 andre ledd første punktum skal lyde:

På anmodning skal en part gis avskrift, utskrift eller kopi av dokument.

§ 20 fjerde ledd første punktum skal lyde:

Avskrifter, utskrifter og kopier skal gis vederlagsfritt.

§ 22 oppheves.

§ 24 andre ledd skal lyde:

I andre saker enn klagesaker kan forvaltningsorganet la være å gi samtidig begrunnelse dersom det innvilger en søknad og det ikke er grunn til å tro at noen part vil være misfornøyd med vedtaket. Det samme gjelder i saker om fordeling av tillatelser eller andre fordeler mellom flere parter. En part kan likevel kreve begrunnelse gitt etter at vedtaket er truffet. Krav om begrunnelse må framsettes i løpet av klagefristen eller - om ingen klagefrist løper - senest 3 uker etter at parten mottok underretning om vedtaket. Bestemmelsene i §§ 29, 30 og 31 gjelder tilsvarende.

§ 25 andre ledd første punktum skal lyde:

I begrunnelsen skal dessuten nevnes de faktiske forhold som vedtaket bygger på.

§ 25 andre ledd nytt tredje punktum skal lyde:

I tilfelle skal det i underretningen til parten vedlegges kopi av framstillingen.

§ 27 første ledd skal lyde:

Det forvaltningsorgan som har truffet vedtaket, skal sørge for at partene underrettes om vedtaket så snart som mulig. Underretning skal gis av det forvalt-

ningsorgan som har truffet vedtaket, hvis ikke særlige grunner tilsier at dette overlates til et annet organ. I regelen gis underretning skriftlig. Er det særlig byrdefullt for forvaltningsorganet å gi skriftlig underretning, eller haster saken, kan underretning gis muntlig eller på annen måte. I så fall kan en part kreve å få vedtaket skriftlig bekreftet. Underretning om vedtaket kan helt unnlates for så vidt underretning må anses åpenbart unødvendig og vedtaket ikke medfører skade eller ulempe for vedkommende part.

§ 27 tredje ledd første punktum skal lyde:

I underretningen skal videre gis opplysning om klageadgang, klagefrist, klageinstans og den nærmere fremgangsmåte ved klage, samt om retten etter § 18, jfr § 19 til å se sakens dokumenter.

§ 27 nytt fjerde ledd skal lyde:

I tillegg til veiledningen etter tredje ledd skal underretningen om enkeltvedtak til sakens parter opplyse om følgende når forholdene gir grunn til det:

- a) adgangen til å søke fritt rettsråd,
- b) forvaltningsorganenes veiledningsplikt etter § 11 og forskrifter gitt i medhold av den, og
- c) adgangen til å få tilkjent sakskostnader etter § 36.

§ 34 andre ledd nytt femte punktum skal lyde:

Begrensningene i tredje og fjerde punktum gjelder likevel ikke når vedtaket også er påklaget av en annen klager, og dennes klage finnes begrunnet.

§ 36 første ledd skal lyde:

Når et vedtak blir endret til gunst for en part, skal han tilkjennes dekning for vesentlige kostnader som har vært nødvendige for å få endret vedtaket, med mindre endringen skyldes partens eget forhold eller forhold utenfor partens og forvaltningens kontroll, eller andre særlige forhold taler mot det.

§ 36 andre ledd oppheves.

§ 36 nåværende tredje, fjerde og femte ledd blir nye andre, tredje og fjerde ledd.

§ 36 tredje ledd andre punktum skal lyde:

Det organ som treffer avgjørelsen, er ansvarlig for at det offentliges utgifter etter første ledd blir dekket, men har kostnadsansvaret sitt grunnlag i mangel ved vedtaket eller saksforberedelsen, kan fastsettes at ansvaret helt eller delvis skal ligge hos det eller de avgjøringsorganer som var ansvarlig for mangelen.

§ 36 tredje ledd siste punktum skal lyde:

Sakskostnader som er tilkjent en part etter reglene i annet ledd, kan tvangsinnføres etter reglene for dommer.

§ 42 første ledd skal lyde:

Underinstansen, klageinstans eller annet overordnet organ kan beslutte at vedtak ikke skal iverksettes før klagefristen er ute eller klagen er avgjort. Når en part eller en annen med rettslig klageinteresse akter å gå til søksmål eller har reist

søksmål for å få vedtaket prøvd ved domstol, kan organ som nevnt utsette iverksettingen til det foreligger endelig dom. *Det samme gjelder når en part eller en annen med rettslig klageinteresse akter å bringe eller har brakt en sak inn for Stortingets ombudsmann for forvaltningen. Anmodninger om utsetting skal avgjøres snarest mulig.* For øvrig gjelder det som er bestemt i annen lovgivning om utsettende virkning av klage, søksmål m.m.

II.

I lov av 7 juni 1935 nr 2 om tinglysing gjøres følgende endring:

§ 10 fjerde ledd skal lyde:

Om dekning av sakskostnader av det offentlige gjelder forvaltningsloven § 36 *første ledd og tredje ledd første og annet punktum* tilsvarende.

III.

I lov av 19 juni 1970 nr 69 om offentlighet i forvaltningen gjøres følgende endringer:

§ 1 første ledd tredje punktum skal lyde:

Privat rettssubjekt regnes som forvaltningsorgan *i saker hvor det treffer enkeltvedtak eller utferdiger forskrift.*

§ 8 tredje ledd første punktum skal lyde:

Avskrifter, utskrifter og kopier *skal gis vederlagsfritt.*

IV.

I lov av 13 juni 1980 nr 35 om fri rettshjelp gjøres følgende endring:

§ 28 a sjette ledd skal lyde:

Om dekning av sakskostnader av det offentlige gjelder forvaltningsloven § 36 *første ledd og tredje ledd første og annet punktum* tilsvarende.

V.

I lov av 17 desember 1982 nr 86 om rettsgebyr gjøres følgende endringer:

§ 5 b fjerde ledd skal lyde:

Om dekning av sakskostnader av det offentlige gjelder forvaltningsloven § 36 *første ledd og tredje ledd første og annet punktum* tilsvarende.

§ 27 første punktum skal lyde:

Avskrifter, utskrifter og kopier av dokument i andre rettsforretninger enn nevnt i § 23, *skal gis gebyrfritt.*

VI.

Loven trer i kraft fra den tid Kongen fastsetter. 1)

1) Fra 1 april 1995 iflg kongelig resolusjon 12 januar 1995 nr 22.